

**МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ
ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

Ця стаття присвячена питанню зовнішньополітичної дипломатії Великої Британії щодо півдня Африки з 1914-1918 років, проаналізовано основні особливості англо-німецького протиріччя за колоніальні володіння, охарактеризовано імперський досвід ведення війни у видозміненій формі Великою Британією та звичайно її колоніями, які знаходились на території півдня Африки.

Ключові слова: *Перша світова війна, колоніальні володіння, зовнішня політика, Німеччина, Південна Африка.*

This article focuses on British foreign policy in southern Africa from 1914-1918, analyzes the main features of the Anglo-German controversy over colonial possessions, describes the imperial experience of waging war in a modified form in England and usually its southern colonies.

Key words: *World War I, colonial possessions, foreign policy, Germany, South Africa.*

Актуальність теми. Вибір даної теми обумовлений, тим, що на сучасному етапі зовнішньополітичних взаємовідносин можна спостерігати як одні держави бажають проводити контроль над іншими країнами військовим шляхом. Щоб більш детально розібратися в даному питанні, потрібно звернути увагу на історичний приклад, а саме на міжнародну політику Великої Британії щодо Південної Африки в роки Першої світової війни. До того ж система політичної доктрини Великої Британії зазначеного періоду має величезну кількість « білих плям» у комплексному вивченні. Проте, вивчення уроків міжнародної війни (1914-1918 рр.) не втратило своєї актуальності і в наші дні, ця подія безпосередньо пов'язана з вирішенням одних із найбільш нагальних проблем сучасного світу: переділ та проблема війни і миру, тому для кращого розуміння сьогодення ми звертаємося до минулого, аби не допустити помилок однієї з найбільших війн ХХ століття.

Стан вивчення проблеми. У працях західних істориків-дослідників зовнішня політика Великої Британії на півдні Африки розкривається в якості реакції на певні міжнародні події в світі в першій третині ХХ століття, що представляли певну загрозу британській владі та взагалі країні у збереженні колоній півдня Африки під час війни. У цих роботах чітко простежується тенденція при висвітленні зазначеної події, з чого, власне, і випливає потреба в дослідженні міжнародної політики Великої Британії у Південній Африці на етапах Першої світової війни. Варто зазначити, що в статті представлено праці англійських дослідників таких як Келліс Д. [1], Патерсон М. [3], Макдугалл У. А [6] та інші.

Мета статті полягає у дослідженні напрямків міжнародної політики британської влади щодо Південної Африки у роки Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Військові дії 1914-1918 років насамперед торкнулися колоніальних володінь країн Заходу, особливо Великої Британії та звичайно її колоній на півдні Африки. На початку військових дій у 1914 році в нещодавно утвореному Домініоні Південної Африки майже повністю домінували імперські інтереси Британії, які височили над її економікою та обмежували суверенітет її парламенту, диктуючи зовнішню політику.

Багато південноафриканців британського походження підтримували війну, тоді як африканці, бури та індіанці дотримувалися різних думок. Найсильніші осередки активної підтримки війни були в міських районах, особливо у великих містах, де домінують англійці, таких як Кейптаун, Дурбан та Йоганнесбург. Тут багато англомовних і лояльних

африканерів поділяють яскраві патріотичні спорідненості, готові служити імперським військовим зусиллям без вагань і застережень. У сільській місцевості картина була зовсім іншою. Там сільське буро-африканське населення Помаранчевої Вільної Держави та Трансваалю було відверто проти війни або, точніше, рішуче виступало проти боротьби, яка розглядалася як британська імперіалістична війна за високі міжнародні позиції у світі [3, с. 80-91].

Девід Л. Келліс зазначив, що в цей час починається спостерігатися протиріччя Англії у міжнародній політиці з питань колоніальних володінь з її головним ворогом Німеччиною. Німці були особливо вразливі до вторгнення англійців з Південної Африки. Їх 2000 військовослужбовців, 3000 резервістів і 500 офіцерів поліції не були добре підготовлені до війни проти співвітчизників Європи. Вони намагалися якнайкраще захищати колонію, хоча вони, безумовно, становили невелику загрозу для британських колоній у Південній Африці, які мали чисельно більші сили на полі бою, а британський флот контролював все узбережжя [1, с. 35-50].

Британські імперіалістичні бачення завоювання, у поєднанні з амбіціями Боти, Смутса та інших південноафриканців об'єднати свою країну шляхом придбання субімперії в регіоні, завдяки міжнародної політиці Великої Британії надихнули напад союзників Великої Британії на Південно-Західну Африку. Британське військове командування явно хотіло отримати більше від Південної Африки в Європі, і було приголомшено відповіддю Південної Африки, коли Герберт Кітченер попросив відправити на Західний фронт дивізію об'єднаних британських та бурських бригад, а також бригаду кінних військ [7, с.110-123].

Британський флот висадив невеликі південноафриканські сили в Людеріці. Німецькі війська, зіткнувшись із загрозою морської артилерії, цілком розумно відійшли до внутрішніх районів, де почали боротьбу із затримкою. Тим часом у Санфонтейні, поблизу кордону з Південною Африкою, 1700 німців захопили в полон три тисячі південноафриканських військових, які були скомпрометовані повстанськими бурами. Німецькі успіхи були недовгими. Після того, як англійському урядові з її союзниками вдалося придушити повстання бурів, Англія змогла зосередити свою увагу уже на Південно-Західній Африці [5, с.147-149].

У липні 1915 р. уряд Великої Британії у Південній Африці почав формувати бригаду білих добровольців для служби у своїх союзників Бельгії та Франції. В основному вони склалися з англомовних, вони пройшли навчання в Південній Африці британськими солдатами. На початку 1916 р. перші частини загону виїхали до Єгипту, де вони служили з іншими колоніальними силами, перш ніж були відправлені до Франції для наступу на Соммі. «Бригада Спрінгбок», як її називали, виробила своєрідний стиль. Багато добровольців вели своє походження з Шотландії, тому солдати одягалися в кілти. Вони стали відомі тим, що співали на африкаанс і зулу, тоді як вони культивували репутацію прикордонників. Англійський дослідник Вільям Келлехер Сторі підкреслив, що посилення військ Великою Британією до Східної Африки було компромісом, який розглядали як значну політичну можливість для Південної Африки кількома причинами.

По-перше, Велика Британія мала давні амбіції приєднати Родезію до країни Союзу, який поставив би німецьку Східну Африку на їхній кордон. По - друге було також обговорено використання Східної Африки як місця поселення для переміщених бельгійців, які загалом мали уявні спроби нейтралітету [7, с.145-150].

Уолтер А.Макдугалл у своїй праці «Міф про світське: релігія, війна та політика у ХХ столітті» зауважив, що власні колонії Німеччини, ще до того, як вони були окуповані союзниками, були відрізані від торгівлі з метрополією через панування союзників Великої Британії над морями. Німеччина, будучи головним заморським торговим партнером тропічної Африки, тепер була майже повністю виключена з торговельної діяльності на континенті, оскільки як тільки союзники Великої Британії завершили окупацію німецьких колоній, усі німецькі громадяни були інтерновані, а їхні плантації,

комерційні будинки та промислові підприємства були захоплені, з боку окупаційних держав в тому числі і Великої Британії. Справді, драматична заміна німецьких торговців британцями майже свідчила б що війна, що стосується африканських колоній півдня, розглядалася Великобританією як можливість для економічного зростання.

Хоча, видобуток золота на півдні Африки який є основою промислової економіки Великобританії і стратегічним двигуном її залежних імперських відносин з іншими країнами, але вийшло так, що британська влада зіткнулася з труднощами, одна з яких полягає в тому, що південноафриканські злитки більше не могли поставлятися на відкритий світовий ринок через політичну кризу у світі [6, с.27-30].

У той же час, хоча і віддалена від лютих театрів війни, південноафриканська економіка внесла у війну значний внесок. У той час як обсяг матеріалів і фінансів був лише часткою від того, що британці змогли отримати від своїх більш лояльних домініонів поселенців, таких як Австралія чи Нова Зеландія, Союз відповів на потреби військових зусиль союзників, не лише гарантуючи запаси головного стратегічного активу Лондона, золота, але шляхом постачання продовольства та інших продуктів військам на далеких полях битв [4, с.13-15].

Німеччина більше не отримувала постачання від англійського уряду у вигляді південноафриканських продуктів промисловості. Довоєнний бум страусової індустрії Союзу також впав, оскільки європейський ринок розкоші імпортного пір'я закрився. З розростанням нових промислових об'єктів навколо таких міст, як Йоганнесбург, Кейптаун, Порт-Елізабет та Східний Лондон, хвиля ширшої урбанізації була запліднена значним прогресом в електрифікації та розширенні автомобільного та залізничного сполучення. Таким чином економіка воєнного часу збільшувала швидкість модернізації основних міських центрів Союзу, завдяки іноземній інвестиціям, яку забезпечила Велика Британія під час переговорів із союзниками [5, с. 145-167].

Після завоювання Південною Африкою в 1915 р. та анексії Німецької Південно-Західної Африки, прибережні алмазні родовища колонії були дешево підібрані могутнім місцевим гірничодобувним бароном Ернестом Оппенгеймером (1880-1957), що допомогло в концентрації до 1917 р. створити надзвичайно потужну англо-американську корпорацію. У сільській місцевості північного Трансваалю та Оранжевого вільного штату була поширена посуха та неурожай у багатьох сільськогосподарських районах, які завдали шкоди для існування африканських дольників, орендарів та решти селян. Зубожіння підштовхнуло деяких людей до некомбатантської праці. Понад 20 000 цих африканських новобранців англійською владою було зараховано до британської імперії, у міжнародному плані вони виконували трудову роботу у Франції або в портах, або в тилу на Західному фронті [2, с.124-157].

Висновок. Отже, аналіз опрацьованого фактологічного матеріалу дозволяє констатувати, що дослідження участі у міжнародній політиці Великої Британії у Південній Африці під час Першої світової війни почали включати більше колоніальних перспектив, увага, як правило, була зосереджена на впливі війни на економічне життя корінного населення півдня Африки та процеси розширення англійського колоніалізму на міжнародній арені. Вплив війни на внутрішнє функціонування колоніальних держав значною мірою залишилися поза межами міжнародної історіографії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. David L. German History in Global and Transnational Perspective: Palgrave Pivot, London, 2017, 96 p. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057%2F978-1-137-00000-0>.
2. Jan S. The First World War and the Democratic Control of Foreign Policy: Past & Present, Volume 249, Issue 1, November 2020, pp. 121–166. URL: <https://academic.oup.com/past/article/249/1/>.
3. Llewellyn W. Great Britain and the War of 1914-1918: RLE The First World War): Taylor & Francis Ltd, 2017, 642 p. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?start=100&q>.

4. Matthew P. An Imperial Dominion: South Africa in the First World War: *Liberated Arts: a journal for undergraduate research*: Vol. 3 : Iss. 1 , Huron, 2017, 16 p. URL: <https://ir.lib.uwo.ca/lajur/vol3/iss1/4>.
5. Vineet T., Peter C. J. Vale. *South Africa, Race and the Making of International Relations*. Rowman and Littlefield, London and New York, 2020, 198 pp. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09557571>.
6. Walter A. Mc. *The Myth of the Secular: Religion, War, and Politics in the Twentieth Century*: OrbisVolume 64, Issue 1, London, 2020, pp. 24-42. URL: <https://www.researchgate.net/publication/338212983>.
7. William K. S. *The First World War: A Concise Global History*: Rowman & Littlefield Publishers, London, 2020, 272 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&l>.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Батенко Г.В.